

Stypendium rektora dla najlepszych studentów w sytuacji kontynuowania nauki po ukończeniu studiów pierwszego stopnia. Próba wykładni zagadnień spornych

Wprowadzenie

Materia prawna określająca zakres podmiotowy i przedmiotowy uprawnień do pobierania stypendiów przez studentów uczelni wyższych uregulowana została w dziale IV, rozdziale 2 Ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym¹. W art. 173 ust. 1 tego aktu w sposób ogólny zdefiniowano stypendium jako pomoc materialną ze środków przeznaczonych na ten cel w budżecie państwa. Przedmiotowy przepis w dalszej części wskazuje, że formami świadczenia są: stypendium socjalne, stypendium socjalne dla osób niepełnosprawnych, stypendium rektora dla najlepszych studentów, stypendium ministra za wybitne osiągnięcia oraz zapomogi. Kolejne jednostki redakcyjne p.s.w. regulują zasady przyznawania poszczególnych stypendiów, w tym procedurę, oraz wymieniają organy władne do wydawania decyzji w sprawach powyższych świadczeń. Zgodnie z obowiązującymi przepisami przewidziane w Prawie o szkolnictwie wyższym rodzaje świadczeń w ramach pomocy materialnej przyznawane są na wniosek studenta. Ponadto, jak zauważa D. Dudek, „w orzecznictwie sądowo-administracyjnym trafnie podkreślono, iż postępowanie w sprawie przyznania stypendium winno

¹ Tekst jedn. Dz.U. 2016, poz. 1842, dalej „p.s.w.”, „Prawo o szkolnictwie wyższym”.

zachować ogólne, podstawowe cechy postępowania administracyjnego i respektować podstawowe jego założenia”². Należy też dodać, że w indywidualnych sprawach studentów i doktorantów należy stosować odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego. Co więcej, dominuje szerokie rozumienie odpowiedniego stosowania tej ustawy³.

Niniejsze opracowanie jest próbą wyjaśnienia przepisów szczególnych dotyczących stypendium rektora dla najlepszych studentów, których wykładnia – pomimo pozornie nieskomplikowanej treści – rozdzić może istotne różnice interpretacyjne. Wynika to z faktu, że o ile w przypadku kształcenia się w ramach studiów pierwszego stopnia czy studiów magisterskich prawo do pobierania przedmiotowego świadczenia nie może być w żaden sposób kwestionowane, o tyle w przypadku kontynuowania studiów po ukończeniu pierwszego kierunku sytuacja prawna wnioskodawcy jest dużo bardziej skomplikowana. Jak bowiem stanowi art. 184 ust. 5 p.s.w., „Studentowi, który po ukończeniu jednego kierunku studiów **kontynuuje** naukę na drugim kierunku studiów, stypendium rektora **nie przysługuje**, chyba że kontynuuje on studia po ukończeniu studiów pierwszego stopnia w celu uzyskania tytułu zawodowego magistra lub równorzędnego, **jednakże nie dłużej niż przez okres trzech lat**”. Zacytowany fragment już na wstępie każe postawić dwa pytania: jak należy dekodować termin „kontynuuje”, a także – jak winno się rozumieć wyrażenie „jednakże nie dłużej niż przez okres trzech lat”. Studenci wszakże kontynuują naukę zarówno na studiach dwuletnich magisterskich, jak i na studiach jednolitych magisterskich. Ponadto kontynuacja ta nierzadko ma miejsce kilka lat po ukończeniu pierwszego kierunku studiów. Co więcej, zdarzają się sytuacje kontynuowania nauki na studiach jednolitych magisterskich rozpoczętych kilka lat po ukończeniu pierwszego kierunku studiów. Czy oznacza to brak uprawnień do pobierania świadczenia przez studentów kontynuujących naukę na studiach jednolitych magisterskich oraz utratę uprawnień do jego pobierania trzy lata od momentu ukończenia pierwszego kierunku?

Odpowiedzi na pierwsze z postawionych pytań, wobec błędnej praktyki organów, udzielił już w przeszłości Trybunał Konstytucyjny (TK)⁴, wskazując, że kontynuacja odnosi się zarówno do studiów drugiego

² D. Dudek, *Komentarz do art. 175, w: Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, pod red. M. Pyter, Legalis 2016.

³ P. Dańczak, *Decyzja administracyjna w indywidualnych sprawach studentów i doktorantów*, LEX nr 229338.

⁴ Wyrok TK z 5 XI 2013 r., sygn. K 40/12, OTK-A 2013, nr 8, poz. 120.

stopnia, jak i jednolitych studiów magisterskich. Trybunał podzielił tu pogląd wyrażony w doktrynie, wedle którego „Zrównanie dostępu studentów do pomocy materialnej bez względu na formę świadczenia (prawo do otrzymywania każdego ze świadczeń tylko na jednym kierunku) stanowi pełne urzeczywistnienie podstawowego celu systemu pomocy materialnej, jakim jest umożliwienie osobom w trudnej sytuacji materialnej uzyskania wykształcenia wyższego, tj. ukończenia jednego kierunku studiów pierwszego i drugiego stopnia lub jednolitych studiów magisterskich”⁵. To samo wynika z przedstawionej przez P. Dańczaka tezy: „Ustawodawca posłużył się niefortunnym określeniem «drugi kierunek», który w istocie należy rozumieć jako każdy kolejny kierunek studiów podjęty po ukończeniu pierwszego kierunku”⁶. Drugie z zadanych pytań pozostaje bez niezbędnej, wobec budzącej wątpliwości wąskiej interpretacji organów, odpowiedzi judykatury, a także przedstawicieli nauki. Organy te przyjmują bowiem, że okres trzyletni należy liczyć od daty ukończenia studiów pierwszego stopnia (dalej „wąska interpretacja”). **Z taką argumentacją nie sposób się jednak zgodzić z poniższymi, niezależnymi od siebie przyczyn.**

Właściwe zrozumienie każdego przepisu wymaga jego odpowiedniej interpretacji. Z pomocą przychodzi tu m.in. dyrektywy wykładni językowej, systemowej, celowościowej, logicznej czy porównawczej. Dla odkodowania normy zawartej w art. 184 ust. 5 p.s.w. autorzy przyjmują za wystarczające posłużenie się regułami wykładni językowej i celowościowej⁷.

⁵ M. Kubiak, G. Winiarz, *Komentarz do art. 184 Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym*, w: *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, pod red. W. Sanetry, M. Wierzbowskiego, Warszawa 2013. Autorzy w sposób jednoznaczny zauważają: „O pomoc materialną może się natomiast ubiegać student, który po ukończeniu studiów pierwszego stopnia kontynuuje studia w celu uzyskania tytułu zawodowego magistra lub równorzędnego, czyli na studiach drugiego stopnia lub jednolitych studiach magisterskich”. W związku z tym nie można się zgodzić z tezą orzeczenia Naczelnego Sądu Administracyjnego (NSA) z dnia 22 VII 2013 r., sygn. I OSK 929/13, LEX nr 1518116, wydanego wcześniej niż przywołany wyrok TK w sprawie K 40/12, zgodnie z którą „Kierunek pedagogika jest co prawda «drugim kierunkiem studiów» w rozumieniu art. 184 ust. 5 p.s.w., ale ponieważ nie stanowi kierunku, na którym skarżąca «kontynuowała» naukę «po ukończeniu jednego kierunku studiów», to złożony przez skarżącą wniosek nie mógł prowadzić do przyznania stypendium”. Co więcej, ze wskazanym orzeczeniem TK koresponduje także praktyka organów, które przyznają stypendium rektora dla najlepszych studentów studentom kontynuującym naukę na studiach jednolitych magisterskich. Dotyczy to także przypadków znanych autorom.

⁶ P. Dańczak, op. cit.

⁷ Autorzy przyjmują podstawową zasadę derywacyjnej koncepcji wykładni, zgodnie z którą „Procesowi interpretacji (wykładni) należy poddać każdy przepis prawny (tekst

1. Wykładnia językowa

Jako najbardziej podstawowa, wykładnia językowa stosowana jest jako pierwsza. Jedną z używanych w jej trakcie reguł interpretacyjnych jest reguła, zgodnie z którą interpretowanym zwrotom należy przypisywać takie znaczenie, jakie mają one w języku potocznym (etnicznym, ogólnym, standardowym). Ograniczenie czasowe, jakiego doznaje prawo do otrzymywania stypendium zawarte w zwrocie „jednakże nie dłużej niż przez okres trzech lat”, jest jasne o tyle, że nie można utożsamiać jego początku z datą ukończenia studiów pierwszego stopnia, w szczególności biorąc pod uwagę treść innych przepisów Ustawy.

Sformułowania „**przez okres...**”, „**w okresie...**”, „**w terminie...**” stosowane są w p.s.w. kilkanaście razy. Podobne frazy można znaleźć również w innych aktach prawnych zawierających regulacje materialnoprawne czy procesowe, w tym m.in. w Ustawie z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy⁸, Ustawie z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów⁹, Ustawie z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny¹⁰ czy w końcu Ustawie z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego¹¹. W każdym przypadku okres ten precyzowany jest dodatkową informacją wskazującą, jak obliczyć termin obowiązku, uprawnienia bądź zakazu, lub jednoznacznie wynika z kontekstu całego przepisu, rozdziału ustawy, w którym został ulokowany, albo wreszcie z kontekstu całej ustawy¹². W przypadku tak kategorycznej i wąskiej

prawny) w celu zrozumienia go (ustalenia treści) niezależnie od stopnia jego rozumienia *prima facie*. Zawsze więc, ilekroć staje przed kimś zadanie ustalenia treści przepisu prawnego (tekstu prawnego), znajduje się on w «sytuacji wykładni» niezależnie od tego, czy na wstępie w ogóle nie rozumie przepisu, czy rozumie go choć trochę, czy też – w jego przekonaniu – dysponuje pełnią zrozumienia” (M. Zieliński, *Wykładnia prawa. Zasady, reguły, wskazówki*, Warszawa 2012, s. 315).

⁸ Tekst jedn. Dz.U. 2016, poz. 1466, np. art. 150 § 4, art. 1801 § 1.

⁹ Tekst jedn. Dz.U. 2017, poz. 229, np. art. 7 ust. 2, art. 112 ust. 3.

¹⁰ Tekst jedn. Dz.U. 2017, poz. 459, np. art. 7615 § 3 i 4, art. 7643 § 2.

¹¹ Tekst jedn. Dz.U. 2017, poz. 1257.

¹² Na przykład art. 44 Kodeksu postępowania administracyjnego wskazuje, że „w razie niemożności doręczenia pisma [...] operator pocztowy przechowuje pismo przez okres 14 dni w swojej placówce pocztowej”. Oczywiście jest w tym przypadku, że 14 dni liczone jest od momentu, w którym operator próbował doręczyć pismo. Podobnie uchylony w 2017 r. art. 42a ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym stanowił, że w przypadku programu przyznawania pomocy finansowej „[u]czestnikami programu mogą być obywatele polscy lub obywatele Unii Europejskiej i członkowie ich rodzin w rozumieniu Ustawy z dnia 14 lipca 2006 r. o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej

interpretacji art. 184 ust. 5 jak ta, której zwykły dokonywać organy, konieczne byłoby sprecyzowanie w owym przepisie, że okres trzech lat to okres liczony od momentu ukończenia studiów pierwszego stopnia. W przeciwnym wypadku wyciągnięcie podobnego wniosku jest istotną nadinterpretacją i musi zostać uznane za błędne.

Tylko dla przykładu, poniżej wskazano kilka podobnych przepisów Prawa o szkolnictwie wyższym. Art. 86e ust. 1 p.s.w. wyraźnie wskazuje, że „[u]czelnia publiczna **w okresie trzech miesięcy od dnia otrzymania od pracownika informacji o wynikach badań naukowych lub prac rozwojowych oraz o know-how** związanym z tymi wynikami podejmuje decyzję w sprawie ich komercjalizacji”. W art. 265 ust. 1 p.s.w., w którym regulowana jest kwestia dodatkowego zatrudnienia nauczyciela akademickiego, również wyraźnie precyzowany jest okres, w jakim możliwe jest wykonywanie tej pracy: „Nauczyciel akademicki, który przed dniem wejścia w życie ustawy podjął dodatkowe zatrudnienie w ramach stosunku pracy u więcej niż jednego pracodawcy, może je wykonywać **przez okres nie dłuższy jednak niż rok od dnia wejścia w życie ustawy**, pod warunkiem zawiadomienia, **w terminie trzech miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy**, właściwego organu, zgodnie z art. 129 ust. 6”. W końcu w samym dziale IV, rozdziale 2 p.s.w. zatytułowanym „Prawa i obowiązki studenta”, w którym znajdują się regulacje dotyczące zasad przyznawania stypendium, w art. 181 ust. 4 ustawodawca wyraźnie wskazuje, że „[o] przyznanie stypendium rektora dla najlepszych studentów lub stypendium ministra za wybitne osiągnięcia może ubiegać się również student pierwszego roku studiów drugiego stopnia rozpoczętych **w terminie roku od ukończenia studiów pierwszego stopnia**, który spełnił kryteria określone odpowiednio w ust. 1 lub 2 na ostatnim roku studiów pierwszego stopnia”.

Jak wyraźnie widać, w każdym z tych przepisów ustawodawca precyzuje, przez jaki czas należy wykonywać obowiązek czy korzystać z przysługującego uprawnienia, uzupełniając omawiane sformułowania: „przez okres...”, „w okresie...”, „w terminie...” o konkretny moment, od którego należy liczyć ustanowiony termin. W art. 184 ust. 5 p.s.w. prawodawca zdaje się intencjonalnie rezygnować z powyższych zabiegów, co może stanowić istotną wskazówkę interpretacyjną¹³. Wyrażenie „jed-

i członków ich rodzin (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r. poz. 900), którym przysługuje prawo pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez okres dłuższy niż trzy miesiące w rozumieniu tej ustawy [...]” – to jest trzy miesiące od momentu przyznania uprawnienia.

¹³ Rezygnacja ta może stanowić także konsekwencję zastosowania przez ustawodawcę § 10 Rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów w sprawie „zasad techniki

nakże nie dłużej niż przez okres trzech lat”, według autorów, nie może oznaczać „jednakże nie dłużej niż przez okres trzech lat od momentu ukończenia studiów pierwszego stopnia”, ponieważ gdyby tak miało być, ustawodawca wyraźnie wskazałby to w treści przepisu, jak czyni m.in. w wymienionych wyżej przypadkach. To z kolei prowadzi do trzech możliwych interpretacji komentowanego przepisu; okres trzech lat mógłby oznaczać możliwość odbierania stypendium:

a. najwyżej trzykrotnie w okresie kontynuowania studiów, wliczając w to stypendium otrzymane jeszcze za ostatni rok studiów pierwszego stopnia i uwzględniając w tym możliwość przerwy pomiędzy latami, w których stypendium jest pobierane (co w konsekwencji pozwalałoby odbierać stypendium za osiągnięcia zdobyte na dwóch latach studiów będących kontynuacją, np. za drugi i czwarty rok studiów w przypadku kontynuowania na jednolitych studiach magisterskich); albo

b. za okres trzech kolejnych lat od momentu rozpoczęcia tej kontynuacji (a więc za okres ich kontynuowania, co oznaczałoby możliwość pobierania stypendium za osiągnięcia zdobyte na trzech latach studiów będących kontynuacją, czyli w przypadku jednolitych studiów magisterskich za pierwszy rok studiów na drugim roku, za drugi – na trzecim oraz za trzeci kolejny rok studiów – na czwartym roku studiów); albo też

c. za okres trzech lat od momentu rozpoczęcia tej kontynuacji (a więc za okres ich kontynuowania, uwzględniając możliwość przerwy pomiędzy latami, w których stypendium jest pobierane, co oznaczałoby w przypadku jednolitych studiów magisterskich możliwość odbierania stypendium trzykrotnie pomimo np. korzystania z urlopu dziekańskiego, który przedłużyłby okres studiowania do sześciu lat). Oznacza to *de facto* prawo do otrzymywania świadczenia na każdym roku studiów, jednakże nie dłużej niż przez okres trzech lat.

2. Wykładnia celowościowa

Zastosowanie dyrektyw celowościowych wykładni wymaga posłużenia się następującym schematem¹⁴:

1. ustalenie celu tekstu prawnego (przepisu prawnego);

prawodawczej” z dnia 20 VI 2002 r. (tekst jedn. Dz.U. 2016, poz. 283), który stanowi, że „do oznaczenia jednakowych pojęć używa się jednakowych określeń, a różnych pojęć nie oznacza się tymi samymi określeniami”.

¹⁴ M. Zieliński, op. cit., s. 341.

2. ustalenie związku zachodzącego między każdym z alternatywnych znaczeń tego tekstu a realizacją ustalonego celu;

3. wskazanie jako preferowanego tego znaczenia, które najlepiej pozwala osiągnąć założony cel.

Cel regulacji zawartej w art. 184 ust. 5 p.s.w. jest jasny i w pełni zrozumiały. Jest nim **ograniczenie prawa do pobierania stypendium najwyżej trzykrotnie**. Jak wskazuje ugruntowane w tym zakresie stanowisko orzecznictwa, obowiązek władz publicznych materialnego wspierania studentów służy zapewnieniu pomocy w uzyskaniu wykształcenia w stopniu możliwie najwyższym. Od obowiązku niesienia dalszej pomocy materialnej osobie kontynuującej naukę zwalnia okoliczność ukończenia studiów wyższych, jednak dających tytuł zawodowy magistra. Wynikające z art. 184 ust. 5 p.s.w. prawo absolwenta studiów pierwszego stopnia kontynuującego kształcenie w celu uzyskania tytułu magistra lub równorzędnego do otrzymywania pomocy stypendialnej doznaje jedynie ograniczenia czasowego – **nie dłużej niż przez trzy lata**¹⁵. Nie ma przy tym znaczenia fakt, czy kontynuacja nauki odbywać się będzie na studiach uzupełniających magisterskich czy na studiach jednolitych magisterskich. Obie bowiem formy prowadzą do uzyskania tytułu zawodowego magistra lub równorzędnego¹⁶. Ważne jest jednak, by prowadziły do uzyskania tego tytułu po raz pierwszy¹⁷.

Gdyby przyjąć za właściwe wąskie rozumienie przepisu art. 184 ust. 5 p.s.w. stosowane często przez organy, prowadziłyby to do nieuzasadnionego zwolnienia władz publicznych z konstytucyjnego obowiązku materialnego wsparcia niektórych studentów. Osoby, które z obiektywnych powodów zaczęłyby kontynuować naukę trzy lata po ukończeniu studiów pierwszego stopnia, zostałyby bowiem w ogóle pozbawione prawa do finansowego wsparcia. Podobnie osoby, które w trakcie studiów zdecydowały się na skorzystanie z urlopu dziekańskiego, utraciłyby bezpowrotnie prawo do pobierania stypendium i w konsekwencji mogłyby je pobierać najwyżej przez okres dwóch lat, co nie znajduje uzasadnienia w przepisach Prawa o szkolnictwie wyższym i jest niezgodne z jego art. 184 ust. 5.

Nie to było intencją ustawodawcy. Biorąc bowiem pod uwagę wskazany cel przepisu, jego wykładnię językową, a także nawiązując w tym

¹⁵ Zob. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego (WSA) w Białymstoku z 13 VIII 2013 r., sygn. II SA/Bk 203/13, ONSAiWSA 2015, nr 3, poz. 45.

¹⁶ Zob. wyrok TK z 5 XI 2013 r., sygn. K 40/12, OTK-A 2013, nr 8, poz. 120.

¹⁷ Zob. wyrok NSA z 12 XII 2012 r., sygn. I OSK 2370/12, LEX nr 1366484.

miejscu po raz kolejny do orzecznictwa¹⁸ oraz wskazując na zawarte w punkcie 1 trzy alternatywne interpretacje art. 184 ust. 5 p.s.w., było nią **ograniczenie prawa do najwyżej trzykrotnego pobierania stypendium**, tak by odbieranie świadczeń nie stanowiło substytutu pracy zarobkowej i nie prowadziło do nieuzasadnionego rozpoczęcia kolejnych kierunków studiów. Jak wszakże wskazano powyżej, na organach władzy publicznej ciąży obowiązek materialnego wspierania studentów, który, jak podkreśla judykatura, służy zapewnieniu pomocy w uzyskaniu wykształcenia w stopniu możliwie najwyższym. Nie jest to obowiązek pośredniego finansowania coraz to nowych kierunków studiów, bez jakichkolwiek ograniczeń i bez żadnego uzasadnienia¹⁹. Nie może więc w tym przypadku chodzić o okres trzech lat od momentu ukończenia studiów pierwszego stopnia. Intencją ustawodawcy było ograniczenie prawa otrzymywania stypendium do trzech lat łącznie, tak by ułatwić zdobycie możliwie wysokiego wykształcenia, nie dając jednocześnie studentom pola do nadużyć w postaci rozpoczęcia kolejnych kierunków studiów i w związku z tym nieograniczonego w czasie pobierania stypendium. Intencją tą nie było natomiast wywieranie wpływu na studentów do ukończenia przez nich studiów w nieosiągalnym dla studiujących na studiach jednolitych magisterskich okresie trzech lat, by w przeciwnym razie pozbawić ich prawa do odbioru świadczenia i – w konsekwencji – szansy zdobycia możliwie wysokiego wykształcenia.

Biorąc pod uwagę powyższe, należy dojść do wniosku, że wykładnia celowościowa daje podobne rezultaty jak wykładnia językowa, wykluczając interpretację stosowaną częstokroć przez organy, a jednocześnie zawężając wskazane trzy możliwości rozumienia art. 184 ust. 5 p.s.w. do punktu 1c, a to dlatego, że stwarza on możliwość wystąpienia przerw pomiędzy latami, w których stypendium jest pobierane. Jednocześnie pozostaje w zgodzie z art. 181 ust. 4 p.s.w., o czym będzie szerzej mowa w paragrafie trzecim. Co niezmiernie istotne, przyjęcie zaproponowanych interpretacji omawianej normy nie prowadzi do zwiększenia zakresu uprawnień w żadnym z opisywanych przypadków. Wynika to

¹⁸ Zob. wyrok WSA w Białymstoku z 13 VIII 2013 r., sygn. II SA/Bk 203/13, ONSAiWSA 2015, nr 3, poz. 45.

¹⁹ Kierując się tymi samymi motywami, ten sam ustawodawca nowelą ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym z 2011 r. nałożył obowiązek ponoszenia opłaty za kolejny kierunek studiów, uznany później przez TK w wyroku z 6 VI 2014 r. w sprawie prowadzonej pod sygnaturą akt K 35/11 za niezgodny z Konstytucją RP.

z faktu, że w każdym z nich wnioskodawcy uprawnieni są do otrzymywania stypendium najwyżej trzykrotnie. Różnica ich ewentualnych sytuacji dotyczy zaś jedynie terminu, w jakim są oni władni do ubiegania się o świadczenie.

Cel regulacji jest więc w pełni zachowany w sytuacji uznania za właściwą interpretacji z punktu 1c. Można również uznać, że cel ten byłby względnie zachowany w przypadku zastosowania punktu 1a, z tym, że ten stoi jednak w sprzeczności z art. 181 ust. 4 p.s.w. Cel przepisu będzie raczej naruszony w przypadku punktu 1b, który wszakże jest mniej restrykcyjny niż wykładnia komentowanego przepisu praktykowana przez organy. Przy czym cel ten będzie wyraźnie naruszony w przypadku zawężającej interpretacji organów.

3. Korelacje z art. 181 ust. 1 i 4 oraz art. 184 ust. 1 p.s.w.

Artykuł 181 ust. 1 oraz art. 181 ust. 4 p.s.w. zawierają regulacje, których treść może być absolutnie kluczowa dla prawidłowego zrozumienia komentowanego art. 184 ust 5 tego aktu. Pierwszy z nich wskazuje, że „[s]typendium rektora dla najlepszych studentów może otrzymywać student, który uzyskał **za rok studiów** wysoką średnią ocen lub posiada osiągnięcia naukowe, artystyczne lub wysokie wyniki sportowe we współzawodnictwie międzynarodowym lub krajowym”. Przepis ten zdaje się oczywisty. Stypendium przyznawane jest za osiągnięcia uzyskane w przeszłości, dokładniej za rok akademicki poprzedzający złożenie wniosku, stanowiąc nagrodę za zdobyte osiągnięcia. Dalej art. 184 ust. 1 stanowi, że „[s]tudent może otrzymywać stypendia, o których mowa w art. 173 ust. 1 pkt 1–3 [w tym stypendium rektora – dop. autorów], w danym roku akademickim przez okres do dziesięciu miesięcy²⁰, a gdy rok studiów trwa jeden semestr – przez okres do pięciu miesięcy”. Stypendium otrzymuje się więc przez wskazany w ustawie okres, ale co równie istotne, za konkretny okres studiów, w którym wnioskodawca uzyskał osiągnięcia warunkujące jego przyznanie. Innymi słowy, dobre wyniki potwierdzone w złożonym wniosku powodują

²⁰ Abstrahując od przedmiotu rozważań, autorzy zauważają, że sformułowania „do dziesięciu miesięcy” oraz „do pięciu miesięcy” pozwalają w sposób odmienny kształtować okres, przez jaki stypendium jest wypłacane na różnych uczelniach wyższych, co jest nie tylko niezrozumiałe, ale i może prowadzić do naruszenia konstytucyjnej zasady równości.

przyznanie stypendium, a więc „rok”²¹ osiągnięć przekłada się na rok otrzymywania stypendium.

Powyższa implikacja, będąca istotą stypendium rektora, nie daje się pogodzić ze stosowaną przez organy wąską wykładnią art. 184 ust. 5 p.s.w., która ogranicza prawo do odbioru stypendium do trzech lat od momentu ukończenia przez wnioskodawcę studiów pierwszego stopnia. W takim przypadku okres roku osiągnięć nie przekłada się na okres roku otrzymywania stypendium, a więc pomimo uzyskania stosownych wyników stypendium nie zostanie przyznane. W takim przypadku, pomimo jasnego przekazu, iż świadczenie przysługuje, „jednakże nie dłużej niż przez okres 3 lat”, **stypendium nigdy nie zostanie odebrane trzykrotnie, a najwyżej dwukrotnie, za pierwszy i drugi rok studiów.** Trzykrotny odbiór stypendium byłby możliwy tylko w przypadku pobierania go po raz pierwszy jeszcze za osiągnięcia z ostatniego roku studiów pierwszego stopnia. Prawo do jego pobierania wynika jednak jasno z innego przepisu Prawa o szkolnictwie wyższym, tj. z art. 181 ust. 4, który stanowi, że „[o] przyznanie stypendium rektora dla najlepszych studentów lub stypendium ministra za wybitne osiągnięcia może ubiegać się również student pierwszego roku studiów drugiego stopnia rozpoczętych w terminie roku od ukończenia studiów pierwszego stopnia, który spełnił kryteria określone odpowiednio w ust. 1 lub 2 **na ostatnim roku studiów pierwszego stopnia**”. W związku z tym, że art. 184 ust. 5 p.s.w. przewiduje, iż stypendium może otrzymywać student kontynuujący naukę po ukończeniu studiów pierwszego stopnia (po spełnieniu wskazanych w przepisie warunków), oba przepisy tworzą osobną podstawę prawną do pobierania stypendium. Jeżeli tak jest, pobieranie stypendium na podstawie art. 181 ust. 4 p.s.w. oraz na podstawie art. 184 ust. 5 p.s.w. jest od siebie niezależne, a co za tym idzie, w przypadku kontynuowania studiów na studiach jednolitych magisterskich możliwe byłoby zarówno pobieranie go na pierwszym roku studiów (za osiągnięcia z ostatniego roku studiów pierwszego stopnia, jeżeli osoba ubiega się o nie nie później niż rok po ukończeniu tych studiów), następnie za pierwszy rok – na drugim roku, za drugi rok – na trzecim oraz za trzeci – na czwartym roku studiów (w przypadku

²¹ Rok w tym przypadku to oczywiście rok akademicki. Warto w tym miejscu wskazać wyjątki, jak np. możliwość ubiegania się o stypendium rektora za wyniki w sporcie osiągnięte wcześniej niż w roku poprzedzającym ubieganie się o stypendium (zob. np. wyrok NSA z 8 VI 2011 r., sygn. I OSK 362/11, ONSAiWSA 2012/3/53). Nietrudno wyobrazić sobie analogiczną sytuację w przypadku osiągnięć naukowych.

zastosowania punktu 1c niniejszego opracowania, *de facto na każdym roku studiów, jednakże nie dłużej niż przez okres trzech lat*). Gdyby oba przepisy nie były od siebie niezależne i nie stanowiły osobnej podstawy prawnej pobierania przedmiotowego świadczenia, art. 184 ust. 5 p.s.w. nie rozpoczynałby się od słów: „[s]tudentowi, który po ukończeniu jednego kierunku studiów kontynuuje naukę na drugim kierunku studiów, **nie przysługują świadczenia...**”, ponieważ z art. 181 ust. 4 p.s.w. jasno wynika, że świadczenia w przypadku kontynuowania studiów przysługują. Z kolei gdyby oba przepisy mówiły o tym samym, racjonalny ustawodawca nie tworzyłby osobnych przepisów, lecz tylko uzupełnił art. 181 ust. 4 dopiskiem, że poza stypendium otrzymywanym za osiągnięcia uzyskane na ostatnim roku studiów pierwszego stopnia stypendium przysługuje, „jednakże nie dłużej niż przez okres 3 lat”. Tak się jednak nie stało.

Niezależnie od powyższego, warto zauważyć, że można by również argumentować inaczej, mianowicie wskazując, że art. 181 ust. 4 p.s.w. dotyczy studentów studiów drugiego stopnia, a nie studentów jednolitych studiów magisterskich. To powodowałoby z kolei, że stypendium za osiągnięcia uzyskane na ostatnim roku studiów pierwszego stopnia byłoby nieosiągalne dla studentów kontynuujących naukę na jednolitych studiach magisterskich, nie są oni bowiem studentami studiów drugiego stopnia²².

Bez względu na argumentację utożsamianie stypendium z art. 181 ust. 4 p.s.w. i tego z art. 184 ust. 5 p.s.w., z którym mamy do czynienia w przypadku wąskiej wykładni stosowanej przez organy, skutkuje po raz kolejny tym, że pomimo jasnego zwrotu „jednakże nie dłużej niż przez okres 3 lat” stypendium będzie można odebrać najwyżej dwukrotnie, a jak wskazano w punkcie 2 niniejszego opracowania, celem regulacji jest **ograniczenie prawa do najwyżej trzykrotnego pobierania stypendium**. Stąd wykładnia komentowanego artykułu poczyniona w punkcie 1a tego artykułu w powyższym kontekście zdaje się wadliwa. Nie można bowiem do okresu trzech lat z art. 184 ust. 5 p.s.w. wliczać stypendium przyznanego na podstawie art. 181 ust. 4 p.s.w. za osiągnięcia z ostatniego roku studiów pierwszego stopnia bez względu na to,

²² Artykuł 2 ust. 1 pkt 5, 8, 9 zawiera definicję odpowiednio studiów wyższych, studiów drugiego stopnia oraz studiów jednolitych magisterskich. Studia wyższe to studia pierwszego stopnia, studia drugiego stopnia lub jednolite studia magisterskie. Studia drugiego stopnia oraz jednolite magisterskie to nie te same studia, a ich wspólną cechą stanowi wyłącznie uzyskanie kwalifikacji drugiego stopnia.

czy kontynuacja odbywa się na studiach dwuletnich drugiego stopnia czy jednolitych magisterskich.

Opisywana implikacja, będąca istotą stypendium rektora dla najlepszych studentów, zostaje natomiast w pełni uszanowana przy zastosowaniu wykładni z punktu 1b oraz 1c przedmiotowej oceny. Jak bowiem wyraźnie wskazano, w każdym z tych przypadków student otrzymuje stypendium trzykrotnie w okresie kontynuowania studiów, a więc rok osiągnięć przekłada się na rok otrzymywania stypendium.

Podsumowanie

Należy wyraźnie zaznaczyć, że zaprezentowane argumenty nie zamykają listy tych, które w sposób polemiczny odnoszą się do wąskiej interpretacji normy z art. 184 ust. 5 p.s.w. Warto również wyraźnie, raz jeszcze podkreślić, że stawianie znaku równości pomiędzy zwrotami „jednakże nie dłużej niż przez okres 3 lat” oraz „jednakże nie dłużej niż przez okres 3 lat od momentu ukończenia studiów pierwszego stopnia” jest absolutnie nieuzasadnione i musi zostać uznane za błędne. Odnosząc się do tez, które autorzy nakreślili w punktach 1–3, w tym przede wszystkim do trzech możliwości rozumienia komentowanego artykułu, należy spróbować rozstrzygnąć, która z propozycji powinna być stosowana.

Biorąc w tym miejscu pod uwagę, że wykładnia zawarta w punkcie 1a wydaje się oczywiście błędna ze względu na treść art. 181 ust. 4 p.s.w., dylemat sprowadza się do punktów 1b i 1c. Różnią się one w niewielkim stopniu, stąd zastosowanie każdego z tych dwóch rozwiązań nie powinno budzić wątpliwości. **Właściwą wykładnię zdaje się jednak zawierać punkt 1c.** Wynika to, po pierwsze, stąd, że okres trzech lat jest okresem liczonym od momentu rozpoczęcia kontynuacji studiów. Oznacza to w konsekwencji odbieranie stypendium przez okres 3 lat w trakcie kontynuowania studiów, a więc za osiągnięcia zdobyte w okresie ich kontynuowania. Po drugie, punkt 1c uwzględnia możliwość przerwy pomiędzy latami, w których stypendium jest pobierane, co jest istotne z punktu widzenia objaśnień wykładni celowościowej. Przyznanie prawa do pobierania stypendium na każdym roku kontynuowania nauki (oczywiście, jednakże nie dłużej niż przez okres trzech lat) ma również inny istotny walor. Prowadzi do równego traktowania studentów kontynuujących naukę na studiach dwuletnich drugiego stopnia

oraz tych, którzy kontynuują ją na studiach jednolitych magisterskich. Ci pierwsi bowiem, bez względu na to, czy zastosujemy punkt 1b czy 1c, są uprawnieni do otrzymania stypendium na każdym roku studiów będących kontynuacją (faktycznie za pierwszy rok studiów drugiego stopnia na drugim roku). Przysługuje im również stypendium na pierwszym roku studiów drugiego stopnia na podstawie art. 181 ust. 4 p.s.w. Osoby kontynuujące naukę na studiach pięcioletnich magisterskich, w przypadku zastosowania punktu 1b, zostaną pozbawione możliwości odbioru stypendium na piątym roku studiów bez względu na to, czy otrzymały je wcześniej za którykolwiek rok tych studiów. **To właśnie powoduje, że najwłaściwsza jest interpretacja przedstawiona w punkcie 1c.** Zrozumiałe restrykcje budżetowe, znajdujące odzwierciedlenie w art. 184 ust. 5 p.s.w., mogą bowiem uzasadniać ograniczenie pomocy materialnej dla studentów do okresu trzech lat, ale z poszanowaniem zasady równego traktowania studentów cechujących się wspólnymi cechami relewantnymi. W tym przypadku cechami takimi są: status studenta, a więc kontynuowanie nauki po ukończeniu studiów pierwszego stopnia, oraz osiąganie wyróżniających się wyników w nauce²³.

Biorąc pod uwagę wszystkie wymienione wyżej argumenty, należy sformułować postulat *de lege lata*, by pomoc materialna była przyznawana studentom na podstawie relewantnych prawnie kryteriów przewidzianych w wykładni z punktu 1c, a nie w sposób zawężający. Zagadnienie jest istotne także w związku z tym, że dotyczy znacznej części środków publicznych przeznaczanych na pomoc dla studentów w ogóle. Autorzy zauważają jednocześnie, że podjęte rozważania stanowią *pars pro toto* problemu zachowania jednoznaczności i zwięzłości przepisów prawa poddawanych wykładni. Na gruncie omawianego aktu oba warunki poprawnej techniki prawodawczej – jak próbowano dowodzić – zostały osiągnięte. Do takiej konkluzji można jednakże dojść jedynie po przeprowadzeniu zabiegu interpretacyjnego w sposób możliwie dogłębny.

²³ Jak wskazuje D. Dudek, „[c]o do zasady, świadczenia pomocy materialnej przysługują studentowi w ramach studiów na jednym kierunku studiów, ściślej: w toku jednych studiów oraz w przypadku następnej, tzn. po ukończeniu studiów pierwszego stopnia, kontynuacji nauki na drugim kierunku studiów, ale tylko studiów drugiego stopnia (magisterskich lub równorzędnych) i przez co najwyżej trzy lata. **To rozwiązanie nie budzi zastrzeżeń, o ile trafnie zrównuje uprawnienia socjalne uczestnika studiów dwustopniowych, którą to formę przyjęto w odniesieniu do znakomitej większości kierunków, oraz studentów nielicznych już jednolitych studiów magisterskich**” (D. Dudek, *Komentarz do art. 175*).

Dodatkowo, hołdując zasadzie legalizmu, należy wyrazić przekonanie, że w państwie prawa przepisy prawa muszą być jasne, jednoznaczne i zrozumiałe. Jeżeli jednak tak nie jest, to niejasności i wątpliwości co do treści przepisu prawa nie mogą być interpretowane na niekorzyść strony²⁴. Ponadto, w nawiązaniu do innej zasady – zasady proporcjonalności – organy administracji publicznej powinny ingerować w prawa obywateli w sposób rozsądny i racjonalny, nie nadużywając przysługujących im środków i kompetencji, co mogłoby zaszkodzić obywatelowi²⁵.

²⁴ Zob. P. Przybysz, *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Warszawa 2017, komentarz do art. 6 k.p.a. Zob. także np. wyroki NSA: z 6 V 1999 r., sygn. IV SA 27/97, LEX nr 48158; z 6 III 1996 r., sygn. SA/Bk 95/95, LEX nr 26613.

²⁵ Wyrok WSA w Krakowie z 17 V 2017 r., sygn. III SA/Kr 345/17, LEX nr 2298882.